

Hazim VIKALO:
Tuzlansko-podrinjski kanton u Federaciji
BiH i BiH

Omer HAMZIĆ:
Počela izgradnja sportske dvorane u
Gračanici

Omer HAMZIĆ:
Izbori 1998: pomak Gračanice ulijevo

Fikret AHMETBAŠIĆ:
Doborovci, Gornji i Donji

Omer HAMZIĆ:
Rahm. Dževadu Sarajliću - umjesto
nekrologa

Dipl. ing. Hazim VIKALO

Tuzlansko-podrinjski kanton u Federaciji Bosni i Hercegovini i Bosni i Hercegovini

*(Uvodno izlaganje koje je autor kao
predsjednik Vlade Tuzlansko-podrinj-
skog kantona podnio na Vijeću Kon-
gresu bošnjačkih intelektualaca, Sara-
jevo 5.9.1998. godine)*

Uvodne napomene

U želji da u što sažetijem obliku predstavim TPK kao prvi konstituisani Kanton u F BiH i u isto vrijeme da se izlože pozitivna iskustva u dosadašnjem funkcionisanju Kantona kao dijela F BiH i države BiH, prvo se otvara dilema oko samog pristupa i težišta izlaganja ove teme, prije svega zbog ukupnog položaja ovog Kantona u okviru Federacije i svih specifičnosti koje ima, počevši od samog njegovog nastajanja, pa do razvojnih koncepcija i budućnosti. Baš zbog tih specifičnosti i mnogih originalnih rješenja u pogledu nastanka, pravno-političke konstitucije i društveno-ekonomskog razvoja TPK, ova tema može biti zanimljiva za širu javnost i ukupnu našu pravno-političku praksu.

Uz sva ograničenja koja ovakvi tekstovi ili izlaganja sami po sebi imaju, ovdje se egzaktnim podacima i činjenicama potkrepljuju sva naša dosadašnja iskustva i tako, bar djelimično, daje odgovor na pitanja postavljena u naslovu teme, naravno bez pretenzija na konačne i definitivne zaključke u vezi sa mnogim otvorenim dilemama daljeg razvoja pravno-političkog sistema BiH, ustrojenog poslije Dejtona.

Specifičnosti nastajanja i konstituisanja TPK

U čemu se ogleda ta specifičnost?

Regionalizacija nije nov pojam u savremenoj pravno-političkoj praksi u svijetu i Evropi. Na našim prostorima regionalizacija je posebno i na specifičan način aktuelizirana u procesu raspada bivše Jugoslavije. Kao što je poznato, regionalizacijom, odnosno kantonizacijom jedno vrijeme pokušavao se dati politički odgovor na krizu koja je nastala raspadom Jugoslavije, a posebno u procesu osamostaljivanja, a zatim i međunarodnog priznanja Bosne i Hercegovine (Kutljerov plan, Vens-Ovenov plan i dr.)

Neposredno pred agresiju, umjesto regionalizacije BiH po evropskim principima, sve se više govorilo o njenoj podjeli po velikodržavnim konceptima naših susjeda. Tuzlanskoj regiji je ponuđena autonomija u okviru zamišljenog velikosrpskog koncepta preuređenja ovih prostora.

stanovništvo FBiH – po kantonima

KANTON	Br. stanovnika	Udio u %
Tuzlansko-podrinjski	611.481	26,2
Zeničko-dobojski	426.665	18,3
Kanton Sarajevo	361.054	15,3
Unsko-sanski	276.655	15,5
Srednjobosanski	215.358	9,2
Hercegovačko-Neretvanski	186.568	8,0
Zapadno-hercegovački	89.624	3,8
Hercegbosanski	67.000	2,9
Bosansko-podrinjski	56.318	2,4
Veležupa posavska	45.123	1,9
Ukupno Federacija BiH	2.335.846	100,0

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Poznato je kakav je odgovor dala Tuzla i njena okolina na ponuđenu autonomiju, kojom je, ustvari, trebalo da se označi nestanak Bosne. U tim dramatičnim danima bosanski gradovi u

Podrinju padali su jedan za drugim u ruke agresora, kolone unesrećenih i prognanih bježale su u nepoznato. Objedinjavanje svih patriotskih snaga u odbrani Bosne, bez obzira na nacionalnu i ideološku pripadnost, samo po sebi nametnulo je potrebu objedinjavanja svih sredstava i svih raspoloživih resursa i ljudskih potencijala na širem području sjeveroistočne Bosne sa centrom u Tuzli, koju su sve više ugrožavale ogromne snage agresora.

Uspješna odbrana od nadmoćnog neprijatelja mogla se organizovati samo povezivanjem i objedinjavanjem svih tih snaga na ovom prostoru. Tako je otpočeo ubrzan proces tzv. ratne regionalizacije Tuzlanske regije. **Već trećeg maja 1992. godine sastaju se predsjednici, odnosno predstavnici svih sedam opština regije Tuzla i potpisuju dokument o zajedničkoj odbrani ovog prostora**, kojim su se opštine obavezale na zajedničku odbranu ukoliko samo jedna od njih bude napadnuta. Bio je to početni, ali krupan korak na "uvezivanju"

o b r a m b e n i h priprema i začetak stvaranja tzv. ratnog tuzlanskog okruga.

Daljim razvojem događaja, a na bazi tog dokumenta, prvo je konstituisan **Koordinacioni savjet opština, a krajem decembra 1992. godine konstituisan je i Rat-**

ni okrug Tuzla, koji će biti prijelazni oblik ka Kantonu. Iako je bio više koordinator, nego neka izvršna vlast (zbog blokade, prekinutog platnog prometa,

komunikacija itd), Okrug Tuzla znatno je doprinio normalizaciji životnih prilika u uslovima rata.

Najveći posao je urađen na političko-organizacionom ustrojstvu odbrane i na razvijanju shvatanja da se država BiH brani na svakom njenom dijelu, pa i na nižim "instancama" kao što je okrug i opština. Uporedo sa uspostavljanjem teritorijalno-političkog ustrojstva, odvijao se i proces vojnog ustrojenja te teritorije, povezivanje bataljona u brigade, brigada u taktičke i operativne grupe koje će se konačno "postrojiti" u Drugi korpus Armije BiH. Ta dva procesa, uslovno rečeno civilni i vojni, bili su jedan drugom komplementarni i činili su jedinstvo efikasne odbrane države BiH na ovom prostoru.

Kao neposredni sudionik tih događaja i potpredsjednik ratnog Tuzlanskog okruga, mogu slobodno reći da je na prostoru današnjeg TPK regionalno organizovanje i povezivanje civilne i vojne vlasti počelo neposredno pred izbijanje agresije i da se tokom ratnih godina postepeno učvršćivalo i dobijalo svoje konture preko opština i okružnih organa. Svi ti organi, okružni i opštinski, bili su u funkciji krupnih vojnih jedinica koje su branile ovaj i druge prostore države BiH. Stoga nije ni čudo što je od deset predviđenih kantona nakon Vašingtonskog sporazuma prvi konstituisan i prvi zaživio upravo TPK.

Da se podsjetimo:

Nakon Vašingtonskog sporazuma, potpisanog 29. februara 1994. godine, Ustavotvorna skupština F BiH, na sjednici održanoj 30. marta 1994. godine, usvojila je Ustav F BiH koji je stupio na snagu istog dana. Time je započet proces ustavno-pravne transformacije dotadašnje R BiH. U normativno-pravn-

om i političkom dijelu taj se proces završava potpisivanjem Opšteg okvirnog sporazuma za mir u BiH u Dejtonu, odnosno Parizu (14. decembra 1995. godine), koji je rezultirao Ustavom BiH. Tim Ustavom postavljeni su temelji novom ustavno-pravnom i uopšte državno-pravnom ustroju BiH kao decentralizovane države sa dva multietnička entiteta i centralnim institucijama koje su od vitalnog značaja za funkcionisanje jedne međunarodno priznate države.

Vašingtonskim, a zatim i Dejtonskim mirovnim sporazumom, Federacija BiH uspostavljena je kao složen entitet sa deset kantona koji čine ustrojstvo Federacije. Federacija je definisana kao zajednica kantona na principu decentralizacije vlasti i precizne podjele nadležnosti između kantona i Federacije. Kantoni, kao teritorijalno političke jedinice u Federaciji, dobili su velike državne nadležnosti iz oblasti uprave, pravosuđa, policije, obrazovanja, zdravstva, stambene politike, prostornog uređenja itd.

Svaki kanton ima svoj Ustav kojim se osigurava funkcionisanje zakonodavne, izvršne i sudske vlasti, kao i drugih institucija i organa, te zaštita prava i sloboda, utvrđenih Ustavom Federacije.

Konstituisanje TPK

Kako je utemeljen TPK?

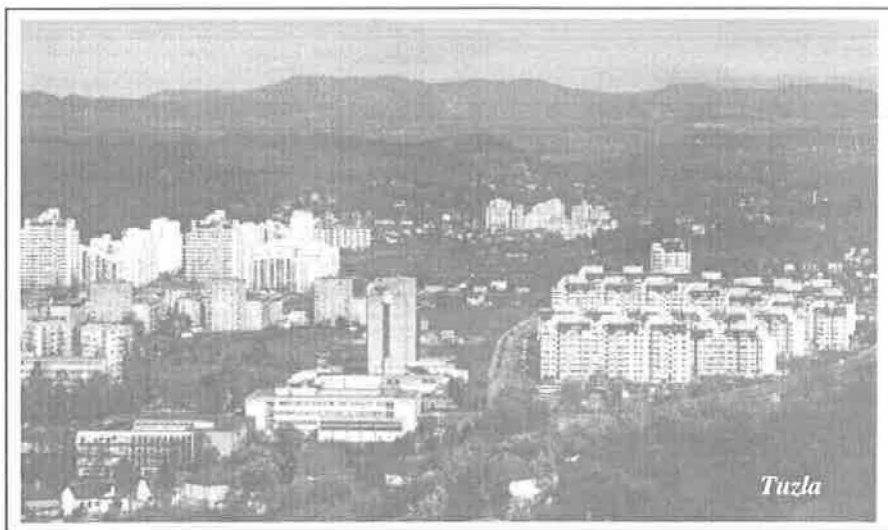
Konstituisanje TPK izvršeno je 22. augusta 1994. godine. Bio je to, kao što je rečeno, prvi od predviđenih 10 kantona u Federaciji BiH. Možda je ta činjenica bila jedna od presudnih za faktičku uspostavu F BiH, jer, samo egzistiranje Ustavotvorne Skupštine, Vlade R/F BiH, predsjednika i potpredsjednika F BiH nije bilo

dovoljno za zaživljavanje F BiH. A zaživjeti je morala. Jer, najveća vrijednost koju je Ustav FBiH 30. marta 1994. godine donio - bio je prestanak oružanog sukoba između Armije BiH i HVO. Da bi se taj prestanak, odnosno mir održao, neophodno je bilo da FBiH zaživi i na terenu. Njeno zaživljavanje na terenu u to vrijeme značilo je adut za očuvanje BiH kao države.

U uslovima svakovrsne blokade, ogromnog priliva izbjeglica na ovo područje, ratne iscrpljenosti naroda koji je jedva preživljavao - Federacija je

njegovom objavljivanju, 17. septembra 1994. godine predsjednik Kantona imenovao, a Skupština Kantona potvrdila imenovanje prve kantonalne Vlade. Do kraja 1994. godine usvojen je i Zakon o ministarstvima, te uspostavljena upravna vlast u Kantonu.

Još tada se pojavio problem : kako opštinu, koja je kao društveno-politička zajednica bila nezamjenjiva poluga u logisticiranju odbrane sa svim ovlaštenjima u provođenju Zakona,

dočekana raširenih ruku - kao spas i veliko olakšanje. Srećna je okolnost što je do tada već funkcionisao politički sistem kroz Okrug Tuzla i što nije bilo sukoba između Armije BiH i HVO na tim prostorima.

Kao što je rečeno, 22. augusta ratne 1994. godine usvojen je Ustavni zakon TPK, konstituisana Skupština TPK kao zakonodavna vlast i izabran predsjednik kantona. Već 15. septembra 1994. godine Skupština TPK usvaja Zakon o Vladi, da bi odmah po

transformisati u jedinicu lokalne samouprave. Bilo je nemoguće u takvim uslovima opštini oduzeti njena ovlaštenja i dati ih Kantonu, pogotovo u sferi odbrane i u oblastima u kojima su građani imali objektivnu potrebu da svakodnevno komuniciraju sa vlašću. Stoga smo u TPK tek ovog ljeta donijeli Zakon o lokalnoj samoupravi, nastojeći da pravilno odmjerimo koja je problematika od značaja za lokalno stanovništvo i da u nadležnost opština prenesemo sve što se pokazalo kao

pozitivno iskustvo iz proteklog četverogodišnjeg funkcionisanja Kantona, uključujući i ratno.

Segment sudske vlasti, odnosno pravosuđa normativno je uređen u toku 1996. godine, dok je njeno funkcionisanje postignuto tokom 1997. godine. Sistem osnovnog i srednjeg obrazovanja uspostavljen je u skladu sa Ustavom F BiH, odnosno Ustavom TPK tokom 1996. godine, a već duže vrijeme u javnoj raspravi je i zakon o visokom obrazovanju koji će uskoro biti usvojen.

Činjenica je da je TPK u normativnom dijelu dugo vremena bio uzor drugim kantonima koji su se konstituisali mnogo kasnije u odnosu na TPK. Naime, cijelu godinu TPK je bio ne samo prvi, nego i jedini kanton u Federaciji. Tek nakon tog perioda počeli su mu se pridruživati jedan po jedan novokonstituisani kantoni. Vrijedno je istaknuti i činjenicu da je TPK konstituisan čak dvije godine prije nego što je donesen Zakon o federalnim jedinicama-kantonima (juli 1996. godine).

I pored brojnih donesenih zakonskih akata i intenzivne zakonodavne aktivnosti u proteklom periodu, ovaj proces još uvijek nije sasvim dovršen. Mnogo toga mora se još uraditi na svim nivoima vlasti da bi se postigla unutrašnja stabilnost i odgovarajući pravno-politički status države BiH.

Geoekonomski položaj

U želji da vam ukratko predstavim TPK, u nastavku izlaganja iznijet ću osnovne podatke iz takozvane lične karte Kantona.

Tuzlansko-podrinjski kanton se nalazi u sjeverositočnoj Bosni, zahvata prostor od 2908 km² ili 5,7 % teritorije BiH i obuhvata slijedeće

gustoća naseljenosti

Opština	1991	1998
Banovići	151	168
Brčko	114	131
Čelić	119	150
Doboj-istok	238	444
Gračanica	228	262
Gradačac	162	164
Kalesija	154	188
Kladanj	49	67
Lukavac	157	137
Srebrenik	164	192
Teočak	316	340
Tuzla	450	544
Sapna	94	137
Živinice	188	207
TPK	178	207

opštine: Tuzla, Lukavac, Banovići, Živinice, Kalesija, Teočak, Sapna, Kladanj, Srebrenik, Gradačac, Gračanica, Čelić, Brčko i Doboj-Istok. Na ovom prostoru, prema procjenama, živi oko 610.000 stanovnika, odnosno 267 stanovnika po km². Oko 468.000 ili 76,7 % je domicilno stanovništvo, a oko 142.000 ili 23,3% pripada kategoriji izbjeglih i prognanih lica, pretežno sa ruralnih prostora današnje Republike Srpske. Površinom, TPK spada u srednje kantone u Federaciji BiH, a brojnost njegove populacije ga uvrštava u najgušće naseljena područja BiH. TPK je najmnogoljudniji kanton, sa 26,2% stanovništva Federacije

U geografskom smislu, ovaj teritorij zahvata različite geografske cjeline, planinsku, kotlinsku i aluvijalnu ravničarsku. Svojim dužim dijelom TPK se prostire u pravcu sjever-jug a užim u pravcu istok-zapad. Sastoji se od dijela Bosanske posavine, dijela donjeg Podrinja, tuzlanske kotline te donjeg i gornjeg sliva rijeke Spreče. Rubna po-

dručja TPK okružuju aluvijanska Posavina sa sjevera, planine Smoljan i Javor sa juga, Konjuh sa jugozapada, Ozren sa zapada, Trebava sa sjeverozapada i Majevica sa sjeveroistoka.

Imajući u vidu činjenicu da se u savremeno doba regija posmatra najprije kao teritorijalni podsistem zemlje u njegovom geografskom, prostornom, ekonomskom i dr. smislu, za TPK bi se moglo reći da je formiran i danas egzistira više kao jedna administrativna politička jedinica, odnosno konvencionalno definisana regija historijskog karaktera nego kao ekonomsko-geografska regija u okviru BiH. **Sa aspekta današnje bosansko-hercegovačke regionalne stvarnosti, međutim, TPK predstavlja u okviru BiH jednu dosta funkcionalnu regiju koja je relativno homogena fizionomska cjelina vezana za Tuzlu kao vodeći centar industrijskog i opšteprivrednog razvoja, prema kome gravitiraju ostala opštinska područja.**

*ukupno stanovništvo TPK – po opštinama
1996. 1997. i 1998. godine*

31.12.1996.			
OPŠTINA	Domic.	Ras. lica	UKUP.
Banovići	24157	7301	31458
Brčko	22153	29877	52030
Čelić	15361	4649	20010
Doboj-Ist.	10500	11645	22145
Gračanica	47891	9130	56961
Gradačac	34243	3154	37397
Kalesija	19471	11343	30814
Kladanj	13899	9048	22947
Lukavac	44142	9268	53410
Srebrenik	35670	11640	47310
Teočak	5595	6400	11995
Tuzla	131618	43464	175082
Sapna	14080	5096	19176
Živinice	4892	20592	69584
Kanton	467732	182607	650339

31.12.1997.			
OPŠTINA	Domic.	Ras. lica	UKUP.
Banovići	24960	5623	30583
Brčko	20037	15063	35100
Čelić	15361	4854	20215
Doboj-Ist.	10312	8345	18651
Gračanica	47851	7242	55093
Gradačac	34280	4422	38702
Kalesija	33363	5434	38897
Kladanj	14802	6077	20879
Lukavac	44185	7518	51703
Srebrenik	34770	12639	47409
Teočak	5595	3593	9188
Tuzla	118500	41217	159717
Sapna	14570	4418	18988
Živinice	49864	19692	69556
Kanton	468550	146137	614687

31.12.1997.			
OPŠTINA	Domic.	Ras. lica	UKUP.
Banovići	25388	4226	39614
Brčko	20037	14408	34445
Čelić	15133	4613	19746
Doboj-Ist.	10312	8345	18657
Gračanica	47851	7242	55093
Gradačac	34285	5179	39464
Kalesija	33436	5733	39169
Kladanj	16804	4830	21634
Lukavac	41973	7622	49595
Srebrenik	34770	18825	47595
Teočak	5699	2806	8505
Tuzla	118500	40870	159370
Sapna	13704	3676	17380
Živinice	50028	19768	69796
Kanton	142143	142243	610063

Izvor: Dokumentacija Ministarstva za za rad, socijalnu politiku i izbjeglice TPK

*dotatna vrijednost po oblastima za Federaciju i po kantonima
za 1995. (u hiljadama us\$)*

OBLAST	FBIH	TPK		Proc. učešća ostalih kantona u dodatnoj vrijed. FBIH				
		broj	% učešća u FBIH	Unsko- sanski	Zeni. doboj.	Srednjo bosans.	Herceg. neretv.	Kanton Saraje.
Industrija i rudarstvo	293100	43447	14,8	3,5	26,5	1,7	7,1	11,1
Poljoprivreda i ribarstvo	306735	109361	35,7	19,8	11,7	6,4	4,5	15,2
Šumarstvo	8409	4223	50,2	5,4	8,8	10,5	3,7	0,8
Vodoprivreda	848	177	20,9	7,8	-	-	6,4	4,2
Građevinarstvo	49806	6332	12,7	3,4	10,2	1,6	11,6	16,8
Saobraćaj	87729	26532	30,2	1,7	16,1	1,6	1,5	19,5
Trgovina	353508	65832	18,6	2,7	12,4	6,1	2,0	27,6
Ugostiteljstvo	31673	5169	16,3	3,4	20,9	4,4	6,4	27,1
Zanatstvo	24864	7305	29,4	7,8	20,2	3,5	2,8	14,0
Stambeno komunalna djel.	12408	2546	21,3	4,1	39,7	7,4	0,9	16,0
Tehničke i poslovne usluge	50522	6078	120,0	0,4	5,9	0,9	5,7	66,9
Privreda	1219402	277101	22,7	7,2	16,1	4,3	4,5	20,2
Bankarstvo	31039	47308	15,3	4,5	2,1	-	0,6	77,4
Društ. djelatnosti i org. uprave	141601	11850	8,4	3,5	7,6	1,8	1,5	16,9
UKUPNO	1392041	293689	21,1	6,8	15,0	4,0	4,1	21,1

***Napomena:** Podaci dati za nivo FBIH su potpuni, tj. obuhvataju cijelo područje Federacije. Razliku između zbira podataka po kantonima i podataka za FBIH čine podaci za preostale kantone koji se nalaze pod kontrolom HVO-a. Podaci za Zeničko-dobojski, Srednjobosanski i Hercegovačko-neretvanski kanton su nepotpuni za opštine ili dijelove opština koje ulaze u ove kantone, a pod kontrolom su HVO-a.*

Bosansko-podrinjski kanton ovom obradom nije obuhvaćen, s obzirom da nismo raspolagali podacima sa ovog područja. Ni Zavod za platni promet ne raspolaže sa završnim računima iz ovog Kantona.

Pogotovo je posljednjih godina gravitaciona funkcija Tuzle postala veća i čvršća a njeno okruženje više upućeno na Tuzlu kao centar i čvršće vezano s njim.

Tuzla kao ekonomsko-socijalno središte TPK, sa svojom najvećom urbanom aglomeracijom i koncentracijom industrije na ovom prostoru, ima posebno značenje, jer okuplja ekonomske i društvene (kulturno-obrazovne i zdravstvene) funkcije bosanskohercegovačkog i regionalnog značaja i predstavlja jednu od najvažnijih spona Bosne i Hercegovine sa širim evropskim prostorima.

Geosaobraćajni položaj Kantona, ukoliko je riječ o drumskom saobraćaju, je relativno povoljan. Naime, preko ovog područja prolazi magistralni putni pravac Županja-Tuzla-Sarajevo-Opuzen koji predstavlja drumski izlaz TPK u srednju Evropu i na Jadran. Takođe postoje regionalni putevi prema ostalim dijelovima F BiH ili BiH kao što su put Tuzla-Zenica prema centralnoj Bosni, put Tuzla-Doboj (sa proizvođačima prema Banja Luci i Derventi) te drumske saobraćajnice Tuzla-Bijeljina i Tuzla-Zvornik kao putni pravci koji povezuju TPK sa jugoistočnom Evropom. Pored

regionalnih, relativno je razvijena i mreža lokalnih saobraćajnica na ovom prostoru.

Kad je riječ o putnoj mreži, treba posebno naglasiti da je već u predinvesticionoj fazi jedan od velikih infrastrukturnih projekata šireg interregionalnog značaja, koji bi mogao da doprinese ubrzanijem razvoju TPK. Radi se o izgradnji koridora V koji bi se gradio u dva pravca: Budimpešta-Osijek-Sarajevo-Ploče i Budimpešta-Venecija.

Osnovu željezničke mreže TPK čine saobraćajni putni pravci Brčko-Tuzla-Banovići i Tuzla-Doboj, ukupne dužine oko 140 km. Željeznički saobraćaj ima važnu ekonomsku ulogu u okviru teritorije Kantona, ali je na kantonalnim granicama blokiran trenutnim političkim stanjem u BiH.

Željeznička pruga Tuzla-Brčko preko Republike Hrvatske omogućava izlaz u srednju kao i ostale dijelove Evrope, a željeznička pruga Tuzla-Doboj omogućava izlaz TPK u druge dijelove BiH kao i na Jadransko more i luku Ploče. Komunikacijski je značajna i željeznička pruga Tuzla-Zvornik, dužine oko 50 km, puštena u promet 1990. godine, koja omogućava izlaz Kantona na teritoriji SRJ.

TPK bi mogao koristiti određene prednosti i plovne mogućnosti rijeke Save, danas važne trase međunarodnog riječnog saobraćaja, koja otvara mogućnost povezivanja TPK sa čitavom Evropom jeftinijim riječnim saobraćajem. Međutim, sve to zavisi od arbitražne odluke o konačnom statusu grada Brčkog i luke "Brčkog", koja bi mogla imati veliku ekonomsku vrijednost za TPK i BiH (izgradnja odgovarajućih lučkih, carinskih i drugih kapaciteta). Zasad, organi TPK nisu u mo-

gućnosti poduzeti nikakve konkretne mjere za oživljavanje rada te luke i odvijanje plovidbe na rijeci Savi.

Na području TPK, 8 km jugoistočno od grada Tuzle i 5 km istočno od grada Živinice, nalazi se aerodrom "Tuzla" čije se puštanje za civilni saobraćaj očekuje za nekoliko dana. Pogodne klimatske prilike, veliki broj vedrih dana u toku godine kao i geomorfološki uslovi za lociranje aerodroma otvaraju nove široke mogućnosti prometnog i privrednog komuniciranja TPK sa svijetom.

PTT saobraćaj na prostoru TPK je također relativno razvijen i ima realne preduslove za dalji brži razvoj. Step en ovog razvoja ovisiće najvećim dijelom od mogućnosti praćenja tehničkog progressa iz informatike i telekomunikacija u svijetu.

Posljedice agresije na TPK

Kao i u čitavoj BiH, tako i na području TPK, rat je ostavio teške posljedice koje ćemo još dugo liječiti, a neke nikada neće biti zaliječene. To potvrđuju zastrašujući podaci o egzodusu i stradanju stanovništva, direktnim i indirektnim materijalnim štetama i nezapamćenim razaranjima.

Prema popisu iz 1991. godine, sadašnje područje TPK imalo je oko 522.000 stanovnika. U toku rata, ukupan broj stanovnika povećan je za oko 133.000, odnosno za 25%. U ovom periodu dogodile su se brojne prisilne emigracije kako u područje Kantona, koje veličinom broja useljenih (oko 233 hiljade stanovnika) mnogo značajnije, tako i sa područja Kantona u druge krajeve BiH i u inozemstvo.

Veliki priliv raseljenih dogodio se u toku 1992. i 1993. godine iz okupiranih dijelova Podrinja i Posa-

vine i to najviše u urbana središta Kantona: Tuzlu, Živinice, Lukavac, Srebrenik i Gračanica.

Učešće raseljenih lica u ukupnoj populaciji Kantona početkom 1996. godine dostiže 35,4%.

Izbjeglički talas i krupne promjene u ukupnom broju stanovnika izazvale su znatna pomjeranja i u dobnoj strukturi stanovništva. Povećava se učešće dvaju starosnih skupina: mlađeg stanovništva (do 19 godina) i stanovništva u tzv. postradnoj dobi (preko 60 godina).

Sve to komplikuje njihovo zbrinjavanje i trajno rješavanje izbjegličkog pitanja i na ovom području.

Žrtve okrutne agresije bili su i civili i pripadnici oružanih snaga. Prema zvaničnim podacima, sa područja TPK poginulo je ili umrlo 7.759 pripadnika oružanih snaga BiH (Armija i MUP), a nestalo 7.477, od kojih je preko 80% pripadnika oružanih snaga s područja Srebrenice i Bratunca. Evidentirano je 7.007 ratnih vojnih invalida, 749 civilnih žrtava rata, 696-oro djece bez oba roditelja itd. Nažalost, to je samo jedan dio ljudskih žrtava agresije na našu zemlju. U vihoru rata, nasilnom smrću ugasio se život mnogih u civilnom dijelu stanovništva, ali njihov broj još uvijek nije zvanično utvrđen.

Ratni gubici su umanjili učešće muške populacije sa 49,5% prije rata na sadašnjih 46,5%, dok je stopa nataliteta i prirodnog priraštaja ne samo

niža u odnosu na predratnu, već pokazuje nepovoljnu opadajuću tendenciju.

Gubici u ljudstvu su nenadoknadi-vi, a štete na materijalnim dobrima, kako direktne (štete na objektima, opremi i dr.), tako i indirektne (neostvarena proizvodnja, društveni proizvod i dr.) su realno teško procjenjive. **Prema nepotpunim podacima, ratne štete na području TPK procijenjene su na 1,41 milijardi DM - u privredi oko 1 milijardu, a u vanprivredi 410 miliona DM. Najveće direktne štete pretrpjele su opštine: Gradačac (985 mil. DM), Kalesija (95 mil.), Gračanica (73 mil.), Sapna (56 mil.), Lukavac (39 mil.) i Tuzla (38 mil.), a u privredi su najviše oštećeni: šumarstvo (37,8 % svih direktnih šteta), industrija (23,7 %) i saobraćaj (14,7 %).**

Na osnovu izvršenih proračuna indirektnih ratnih šteta, ukupan gubitak TPK po osnovu neostvarivanja društvenog proizvoda procijenjen je na 6 milijardi DM, gubitak u narodnom dohotku 5,2 a gubitak u neostvarenoj amortizaciji oko 0,8 milijardi DM. Indirektne ratne štete bile su najveće u opštini Tuzla, zatim Lukavcu i Živinicama kao najvećim privrednim i industrijskim centrima na ovom prostoru.

Materijalne štete će se postepeno sanirati, porušeno će se postepeno ponovo izgraditi, a ljudski gubici, ljudska stradanja i patnje u minulom ratu ostavit će trajne posljedice i neizbrisive tragove u našem narodu. To se odnosi na čitavu Bosnu i Hercegovinu kao i na TPK.

Osnovne privredne karakteristike TPK

Osnovu privrednog razvoja TPK predstavljaju njegovi prirodni resursi : uglj, nemetalni minerali, poljoprivredno zemljište, drvena masa, vodni potencijali.

predstavljaju dugoročnu osnovu razvoja hemijske industrije u tuzlanskom bazenu i BiH.

Razvoj Kantona u značajnoj mjeri temelji se na bogatstvu i drugih minerala kao što su : kvarcni pijesak, krečnjak, tehnički ukrasni kamen, magnezit,

Zaposlenost na području TPK (po oblastima).

OBLAST	1970	1980	1990		Stope rasta – pada		
			Broj	Udio u %	1970-1980	1980-1990	1970-1990
Industrija i Rudarstvo	26841	39152	50141	45,8	3,8	2,5	3,1
Poljoprivreda i Ribarstvo	1348	716	1423	1,3	-6,1	7,1	0,2
Šumarstvo	1562	821	856	0,8	6,1	0,3	-2,9
Vodoprivreda	-	100	111	0,1	-	1,0	-
Građevinarstvo	4570	10331	8382	7,7	8,5	-2,0	3,0
Saobraćaj i Veze	2978	6347	8441	7,7	7,8	2,8	5,3
Trgovina	4002	8113	9956	9,1	7,3	2,0	4,6
Ugostiteljstvo i turizam	1145	2065	2939	2,7	6,0	3,5	4,8
Zanatstvo	3357	3573	4936	4,5	0,5	3,2	1,9
Stambeno-komunalne usluge	235	1072	1439	1,3	16,3	2,9	9,4
Finansijske i druge usluge	-	1872	2430	2,2	-	2,6	-
SVEGA PRIVREDA:	46038	74162	91054	83,2	4,8	2,0	3,4
Vanprivreda	9246	4302	16040	14,7	4,4	1,1	2,7
SVEGA DRUŠTVENI SEKTOR	55284	88464	107094	97,9	4,8	1,9	3,3
Sektor individualne svojine	629	924	2292	2,1	3,9	9,5	6,6
UKUPNO:	55913	89388	109386	100	4,8	2,0	3,4

Izvor (osnovnih podataka): Statistički godišnjak R BiH, razna godišta, Zavod za statistiku R BiH

Sa oko 265 miliona tona bilansnih rezervi mrkog uglja i 1.233 miliona tona rezervi lignita i na toj osnovi izgrađenim termoelektrskim kapacitetima, TPK predstavlja najjače energetske područje u BiH. Rudnici uglja u Tuzli sa oko 7 hiljada zaposlenih, decenijama su davali jednu četvrtinu ukupne proizvodnje uglja u bivšoj Jugoslaviji, odnosno 50% proizvodnje mrkog uglja i 95% proizvodnje lignita u Bosni i Hercegovini. Termoelektrana "Tuzla" (snage 779 MW) najvažniji je termoelektrski kapacitet u BiH.

Sono ležište u Tuzli sa ležištem na lokalitetu "Tetima" jedino je nalazište kamene soli u BiH i području bivše Jugoslavije. Utvrđene bilansne rezerve

laporac, gline. Proizvodne mogućnosti u poljoprivredi i šumarstvu determinisane su karakteristikama brdskog rejona kojem najveći dio područja Kantona i pripada. Poljoprivredno zemljište TPK zauzima oko 34% ukupnih poljoprivrednih površina Federacije BiH. U strukturi obradivog zemljišta najvažnije su oranice, sa učešćem od oko 70%.

Površine pod šumama zahvataju oko 177.000 ha i skoncentrisane su u južnom dijelu Kantona. Drvena masa procijenjena na 18,6 miliona m³ važna je osnova za razvoj drvoprerađivačkih kapaciteta.

Najvažniji vodni resurs na području TPK je akumulaciono jezero "Modrac".

Vodosnabdijevanje na čitavom Kantonu još uvijek predstavlja veliki problem.

Današnja privredna (posebno industrijska) struktura TPK formirala se i mijenjala u razdoblju od jednog stoljeća (prvi industrijski kapaciteti izgrađeni su još krajem prošlog stoljeća, u vrijeme austrougarske uprave u Bosni).

Danas u privredi TPK djeluju 3.624 privredna subjekta od čega 126 u državnom, 3.282 u privatnom, 39 u zadružnom i 177 u mješovitom vlasništvu. Sredinom 1998. godine u privredi TPK bilo je zaposleno 72.000 radnika.

bazno-sirovinskih grana. U predratnom periodu izostao je razvoj niza drugih važnih industrijskih grana (metalni kompleks, elektroindustrija, farmaceutska proizvodnja), nedostajao je viši stepen finalizacije i proizvodnje za izvoz.

S obzirom na nešto očuvanije kapacitete u odnosu na druge kantone, nakon zaključenja mira ubrzan je rast privrede, u nekim oblastima i do 50% (industrijska proizvodnja je npr. u toku 1997. prema 1996. porasla za 52,6%, što je za oko 17% brži rast od nivoa Federacije). Naravno, pri ocjeni ovih pomaka u privrednom oporavku valja uzeti u obzir znatno ograničenu proizvodnu

broj zaposlenih na TPK u 1991.

Opština	Ukupno	Udio u %	Privreda	Udio u %	Vanprivreda
Banovići	8002	8,1	7304	8,8	698
Brčko	789	0,8	664	0,8	125
Čelić	647	0,7	527	0,6	120
Doboj-Istok	-	-	-	-	-
Gračanica	8202	8,3	7108	8,5	1094
Gradačac	6565	6,7	5470	6,6	1095
Kalesija	2169	2,2	1531	1,8	638
Kladanj	2805	2,8	2436	2,9	369
Lukavac	12278	12,4	11069	13,3	1209
Srebrenik	3511	3,6	2736	3,3	775
Teočak	-	-	-	-	-
Tuzla	45560	46,2	37304	44,8	8256
Sapna	-	-	-	-	-
Živinice	8136	8,2	7173	8,6	963

Izvor: SG BiH, Zavod za statistiku, Sarajevo 1992, strana 308-310

Industrija je ključna oblast privrede. Do 1991. godine apsorbavala je oko 75% ukupnih privrednih investicija i davala oko 50% društvenog proizvoda i narodnog dohotka. Raspoloživi resursi imali su predominantan utjecaj na proizvodno profiliranje industrije u pravcu favorizovanog razvoja energetike i

osnovu prije početka oporavka i saznanje da je prosječna proizvodnja dostigla tek trećinu svog predratnog nivoa, sa izraženim problemom nezaposlenosti. Neuposlenost proizvodnih kapaciteta najvećim je dijelom odraz agresijom uzrokovanog raspada ekonomije i ratnih šteta.

U pogledu uposlenosti kapaciteta, po pojedinim oblastima i granama stanje je ipak različito: od onih nepokrenutih (koksovanje, dio crne metalurgije i dio hemijske proizvodnje) pa do onih koji su se u 1997., kao u slučaju industrije obuće i tekstila, dobrobrano približili prijeratnom nivou.

Preduzeća i privatne firme u TPK

Opština	Preduz.	STR, SZR, SUR	Ukup.
Banov.	126	252	378
Gračan.	513	824	1337
Gradač.	513	426	939
Kalesija	201	235	436
Kladanj	121	217	338
Čelić	69	119	188
Lukav.	291	689	980
Srebr.	414	411	825
Tuzla	2550	1715	4265
Živin.	413	606	1019
Brčko	233	355	588
UKUP.	5444	5849	11293

Podaci iz marta 1998.

Zbog ograničavajućih faktora na koje ne možemo uticati, kao što su komunikacije, željeznica i još neka ograničenja, još uvijek nam, kao što sam rekao od većih kapaciteta ne rade Koksara i TDI (II faza Haka). Svi drugi rade. Sa kakvim kapacitetom, to je drugo pitanje. Korak po korak, mi dižemo ono što je radilo prije rata.

Fabrika sode već "pravi" 4 miliona DM mjesečno, "Polihem" 6 miliona DM. To su naši najveći izvoznici.

Rudnici su utrostručili proizvodnju, termoelektrana radi sa 600 megavata, 200 megavata čeka na remont itd. Izniklo je puno novih proizvodnih pogona, novih tehnoloških linija i preduzeća kao što su "Vegafruit", "Frigos", "Fana", "Mlin Ljubače" itd. Ima zaista dobrih primjera. Stoga sa zadovoljstvom iznosim podatak iz zvaničnog izvještaja Federalne vlade: sa 28,41% ostvarenog učešća u industrijskoj proizvodnji za prvih šest mjeseci 1998. godine TPK je vodeći kanton u Federaciji BiH.

Pored industrije, od ostalih privrednih oblasti po značaju u zapošljavanju i stvaranju društvenog proizvoda i narodnog dohotka treba izdvojiti trgovinu, saobraćaj, građevinarstvo, poljoprivredu i prehrambenu industriju.

Društvene djelatnosti i socijalna politika

I u ranijem periodu, kao i u toku rata Tuzla je bila glavno središte i sjedište mnogih institucija iz sfere tzv. društvenih djelatnosti od značaja za čitav region, okrug, Kanton. I u opštinama na sadašnjoj teritoriji Kantona

pregled ostvarene vrijednosti izvoza u FBiH i TPK u hiljadama US\$

OPIS	1996.			1997.		
	FBiH	TPK	TPK %	FBiH	TPK	TPK %
Ind. i rudar.	48556	10215	21,03	76128	15791	19,95
Poljop. i rib	973	296	30,42	331	206	62,23
Šumar.	69	51	83,60	1514	648	42,80
Trgov.	6640	1856	27,95	21266	9521	40,07
Ostalo	1755	59	3,36	9391	2325	24,75
UKUP.	57993	12476	21,51	108683	27490	25,29

Izvor: Statistički podaci o privrednim i drugim kretanjima na području TPK i FBiH.

tokom čitavog rata, uz logisticiranje odbrane, funkcionisali su civilni organi vlasti, sudstvo i policija, osnovno i srednje obrazovanje i kakvi-takvi vidovi zdravstvene zaštite. Iako je mnogo toga

uništeno i upropašteno, ipak se održala kritična masa, a prije svega jak ljudski i intelektualni potencijal za ubrzano obnavljanje i revitalizaciju kompletne sfere društvenih djelatnosti.

Djelatnosti koje se finansiraju iz budžeta TPK sa pregledom broja zaposlenih radnika

Djelatnost	1996.	1997.	1998.
Osnovne škole	3883	3820	3904
Srednje obrazovanje	1575	1751	1741
Visoko obrazovanje	-	601	604
Primarno zdravstvo	2264	2342	2281
Fond zdrav. zaštite i zzzz	-	-	142
Klinički centar	-	2303	2310
Sudst. i tužil.	483	496	532
TPK	301	349	485
RTV TPK	49	56	67
Kantonalne institucije	36	138	81
FDLC	50	51	42
MUP	2500	2500	2500
Upravne organizacije	-	126	150
UKUPNO	11141	14533	14839

Tuzla kao središte Kantona danas je univerzitetski centar sa 7 fakulteta i viših škola u kojim studira 5.570 redovnih studenata, a u nastavi je angažovano 550 profesora i naučnih radnika. To je intelektualni potencijal koji garantuje uspješan razvoj ovog kantona. Sve opštine imaju gotovo optimalnu mrežu osnovnih i srednjih škola (ukupno je 35 srednjih i 90 osnovnih) u kojima je zaposleno 5.645 nastavnika i drugog osoblja. Nastavu pohađa 64.196 učenika u osnovnim i 23.317 u srednjim školama.

Primarna zdravstvena zaštita osigurana je svim građanima Kantona. Imamo 15 domova zdravlja u kojima je zaposleno preko 2.300 radnika, te Univerzitetsko klinički centar u Tuzli, koji takode zapošljava preko 2.300 radnika.

Od ostalih kantonalnih institucija iz oblasti društvenih djelatnosti izdvojio bih Narodnu i univerzitetsku biblioteku,

Pregled planiranih i ostvarenih prihoda i rashoda budžeta u TPK

God.	Prihodi		Izdaci	Ostale obaveze	Br. korisnika plaća
	Plan	Ostvarenje			
1994	Ratni budžet	12.769.580,14	11.653.749,27	1.115.830,87	Rat. budž.
1995	Ratni budžet	28.976.471,75	28.313.534,20	762.937,55	Rat. budž.
1996	106.586.000,00	89.150.328,94	89.139.628,94	17.435.671,06	11.141
1997	195.958.667,37	212.672.552,23	206.053.920,03	6.618.632,20	14.533
1998	251.151.800,00	118.125.448,00	116.329.644,00	I-VI 1998.	14.839

Napomene : a) u ratnoj 1994. i 1995. godini realizacija prihoda i rashoda budžeta za tadašnji ratni okrug praćena je i iskazivana tromjesečno; b) od 15.8.1994. egzistira TPK, kao pravni nasljednik cjelokupno uravnotežene aktive i pasive stvorene u poslovanju skupštine okruga Tuzla po završnom računu za 1994. godinu. Obaveze iz 1996., koje su izmirene budžetom za 1997. u iznosu od 17.435.671,06 DEM, sastoje se od: plaća korisnika za 11. i 12. 1996. (14.936.890,06 DEM) i materijalnih troškova za 11. i 12. 1996. (2.498.781,00 DEM); c) Ostvarenje za 1998. godinu odnosi se na period januar - juni 1998. godine.

Narodno pozorište, Muzej istočne Bosne, Regionalni istorijski arhiv, RTV TPK, Bosanski kulturni centar Tuzla itd. Kanton finansira ili potpomaže široku mrežu domova kulture i biblioteke koje djeluju po opštinskim centrima.

U ovim djelatnostima, uključujući pravosudne organe, MUP i druge upravne organizacije i institucije Kantona, zaposleno je ukupno 14.839 radnika koji danas, ako mogu da se pohvalim, uredno, mjesec za mjesecom primaju plate, tople obroke itd. Većina tih plata je na nivou ili čak i veća od predratnih.

Kad je u pitanju socijalna zaštita, želim da istaknem da smo mi jedini Kanton koji je uveo doprinos od 1,5% na neto plate zaposlenih za rješavanje socijalnih problema. Od početka 1998. godine ovu pomoć uredno prima oko 5.000 korisnika (nezbrinute djece, civilnih žrtava rata, socijalnih slučajeva itd.)

Glavni problem TPK, a naravno i države BiH, ostaje povratak i zbrinjavanje 140 hiljada izbjeglih i prognanih, 43 hiljade invalida, 55 hiljada penzionera ogroman broj nezaposlenih itd. Ovaj kanton jest perspektivan, ali već predugo nosi to teško socijalno breme, pa se objektivno postavlja pitanje hoće li ga moći izdržati bez snažnije međunarodne pomoći i kvalitetnih političko-pravnih poteza sa nivoa BiH.

Strategija obnove i razvoja TPK

Dejtonski sporazum i implementacija dijela donatorskog programa dali su snažan podstrek ekonomskoj obnovi F BiH, pa i ovog kantona. Uz jednu vrlo aktivnu politiku, Vlada Kantona uspjela je stvoriti povoljne uslove i ohrabriti sve potencijalne donatore

koji su bili spremni pomoći poslijeratnu obnovu i razvoj BiH da ulažu na području TPK. U saradnji sa opštinama Kantona, pripremljeno je na stotine većih i manjih projekata i stavljeno na uvid međunarodnim institucijama i donatorima koji su podržavali njihovu implementaciju. **Samo u toku 1996. i 1997. godine u obnovu i razvoj TPK uloženo je 200 miliona dolara. Po visini ulaganja, ovaj kanton je drugi u F BiH, odmah poslije Sarajevskog. Po strukturi ulaganja, 78% su donacije, a ostalo komercijalni, uglavnom povoljni krediti.** Slijedeći logičan red poteza u obnovi ratom porušene zemlje, ta su sredstva ulagana pretežno u obnovu infrastrukture, bez koje nema obnove i oporavka privrede niti bilo kakvog drugog prosperiteta. Na drugom mjestu su objekti obrazovanja, zdravstva, komunalija itd.

U obnovu infrastrukture ulažemo i vlastita sredstva. Samo u prošloj godini u obnovu i sanaciju federalnih i lokalnih puteva uloženo je oko 35 miliona DM, od čega dvadeset iz budžeta TPK, 10 iz budžeta opština i 5 iz Federacije. Ima i drugih pozitivnih primjera po opštinama Kantona, samoinicijative građana u želji da sebi stvore bolje uslove života.

Ne treba posebno naglašavati da se obnova i razvoj, posebno u uslovima tržišne transformacije ne može ni zamisliti bez definisane koncepcije i strategije razvoja. Odmah poslije završetka rata, mi smo počeli sa traženjem i definisanjem takve strategije s ciljem da dođemo do odgovora na mnoga otvorena pitanja daljeg razvoja ovog kantona.

Ekonomsko-socijalna situacija je u BiH i u ovom kantonu, za razliku od svih drugih zemalja koje provode tranziciju, mnogo složenija, optereće-

na posljedicama rata i uništenjem svih faktora koji čine jedan privredni sistem. Zato ovih dana pokušavamo definisati odrednice nove razvojne politike i prestrukturiranje privrede u svim njenim aspektima. U tu svrhu Vlada Kantona je početkom ove godine formirala "Koordinacioni odbor za strategiju obnove i razvoja TPK" sa zadatkom da radi na pripremi koncepcije i strategije obnove i razvoja Kantona. Koordinacioni odbor je izradu Strategije povjerio Ekonomskom institutu Univerziteta u Tuzli, koji je okupivši preko dvadesetak respektabilnih istraživača i saradnika po određenim oblastima, realizovao istraživanje prve faze ove strategije pod naslovom "Stanje i mogućnosti razvoja".

Predmet istraživanja su svi relevantni momenti postojećeg stanja za utvrđivanje strategije obnove i razvoja Tuzlansko-podrinjskog kantona, odnosno prostora 14 opština u granicama utvrđenim Dejtonskim sporazumom.

Rezultati ovog istraživanja bit će potvrđeni nakon obavljene svestrane naučne rasprave i provjere do polovine iduće godine, kada će se definisati glavni ciljevi obnove i razvoja TPK. Čitav ovaj posao namjeravamo zaključiti međunarodnom konferencijom ili čak sa dvije konferencije koje će dati odgovor na pitanje: kakav želimo ovaj region do 2015. godine. Potom ćemo utvrditi niz podsticajnih mjera i dinamiku ostvarivanja projektovanih ciljeva. Očekujemo novu privrednu strukturu u odnosu na predratno stanje i balansirani razvoj Kantona kao i njegovo uspješno uklapanje i izlazak na svjetsko tržište.

Za ono što se definiše i utvrdi kao strateško na Kantonu neće izostati podrška Skupštine, Vlade i drugih organa Kantona. Spremni smo iza takvih projekata stati sa garancijama i maksimalno se angažovati na stvaranju uslova za dovođenje strateških investitora na ovo područje, što očekujemo, naravno, i od federalnih i državnih organa i institucija.

Pošto nije uradjena jedna globalna strategija na nivou države, smatramo da je izrada parcijalnih strategija na nivou Kantona zasada "jedino moguća varijanta u sadašnjim uslovima". Nivo institucijalne kantonalne zaokruženosti daje mogućnosti za pristupanje i izradu parcijalnih strategija koje bi činile osnovu određivanja globalne strategije razvoja BiH u cjelini, kada se za to stvore odgovarajući preduslovi.

U skladu sa potrebama za osiguranjem dugoročne održivosti investicija, Vlada TPK je u februaru ove godine objelodanila metarijal pod nazivom "Prioritetni projekti obnove Tuzlansko-podrinjskog kantona u 1998. godini", sa prezentacijom 1029 projekata ukupne vrijednosti cca 819 miliona dolara, na kojima baziramo politiku kojoj je cilj izlaz iz sadašnje proizvodne depresije i reaktiviranje postojećih kapaciteta. Sa vodiošom kur'anskog ajeta: "Pomožimo sami sebi pa će nam i Bog pomoći", otvoreni smo za sve oblike i modele poslovne saradnje, a podršku očekujemo osobito u finansiranju tekuće proizvodnje i obnovi fizičkih kapaciteta industrije (prije svega hemijskog kompleksa), te poljoprivrede i putnih komunikacija.

Aktuelna pitanja međusobnih odnosa kantona, Države i opština

Da li je kanton kohezioni faktor Države ili je možda faktor njene dalje decentralizacije i razgradnje? To je pitanje koje se u praksi pojavljuje u ovom ili onom obliku, a postavljaju ga podjednako i dobronamjerni i oni drugi. Na osnovu naših dosadašnjih iskustava, možemo konstatovati slijedeće: ako je pravilno vođen, kanton se pojavljuje kao jaka poluga jačanja Države. Jaki i dobro organizovani kantoni uslov su za dobru organizaciju Države. Međutim, moraju se tražiti kohezioni faktori koji će dalje jačati državu. Postoje mehanizmi pomoću kojih se to može ostvariti, neovisno od toga koja je opcija ili politička garnitura na vlasti. To su, kao što se obično govori, mehanizmi pravne države.

Ovo je, naravno, načelno. Ali, da pređemo na neka aktuelna pitanja odnosa Države, kantona i opštine. Po Ustavu, naprimjer, brigu o zdravstvu, školstvu, policiji, pravosuđu i drugim organima uprave od države je preuzeo kanton. Ustavna odrednja tu su potpuno jasna. Po definiciji, sve te institucije moraju biti u funkciji građanina. Njih je moguće organizovati i dobro ustrojiti na nivou kantona. Ali neke od tih funkcija u ovom ili onom obliku moraju se uvezivati i na nivou Federacije, pa i na nivou BiH, opet u funkciji tog istog građan-

ina u kojeg se tako često zaklinjemo. Ima mnogo primjera, manje-više poznatih, počevši od brige o izbjeglicama, pa do jačanja zajedničkih institucija i funkcija države.

Prvo o izbjeglicama. Poznato je s kakvim se problemima u vezi s tim susrećemo na TPK od početka rata. Podaci o ratnim stradanjima ovog područja na svoj način to i ilustruju. Mi smatramo da za povratak raseljenih i izbjeglica ne mogu biti odgovorni samo kantoni. Problem izbjeglica i raseljenih je mnogo širi problem i može se efikasno rješavati samo sa nivoa međunarodne zajednice i države. Ingerencija kantonalne vlasti je samo do granice kantona, a izbjeglice se moraju vraćati ne samo preko međukantonalne, već i, u najvećem broju, preko međuentitetske granice. Zato smatramo da je to do kraja državno pitanje,

S. Kulović, Brčko

naravno ne bježeći od obaveza i poslova koji se moraju provoditi i obavljati u kantonu.

Mi ne podržavamo i nismo za to da se ti unesrećeni ljudi guraju iz jednog izbjeglištva u drugo izbjeglištvo, da se izbacuju iz stanova, a ne mogu u svoje i na svoje. Zato ćemo i dalje svim raspoloživim sredstvima ublažavati patnje tih nesrećnika, jer smo bliži njihovoj nesreći, ali im ne možemo ponuditi trajno rješenje bez šire podrške i pomoći.

Drugi primjer: sudska vlast se organizuje i ostvaruje na nivou kantona, ali ne smatramo da tu treba da se i završava. Efikasna sudska instanca, a ne neki provizorij, morala bi funkcionisati ne samo na nivou Federacije, već i na nivou BiH. Stoga su u pravu oni koji zagovaraju reformu sudstva. Mi tu već usvajamo neka iskustva sa zapada kao što je sudska policija, npr.

Treće: Država treba da ima svoj zavod za zdravstvo, jer epidemije i zaraze ne poznaju nikakve granice, a ljudsko zdravlje politiku. "Fakturisanje" i naplata zdravstvenih usluga za pacijente iz drugog kantona, kao i pitanje osnivanja i finansiranja kliničkih centara već se pojavljuje kao ozbiljan problem.

Četvrto: obrazovanje, nauku, kulturu i sport "preuzeli su" kantoni. Slično kao i u zdravstvu, i na ovom terenu ljudi se susreću sa mnogim problemima - od upisa djece u školu, pa do naplate školarine za studente s drugog kantona. Već odavno su otvorena pitanja statusa centralnih državnih institucija i naučnih i kulturnih ustanova kao što su: Akademija nauka, Zemaljski muzej, Arhiv i još neke za koje su objektivno zainteresovani svi građani BiH.

Odnosi kantona i opštine naj-suptilnije se prelamaju kroz raspodjelu prihoda i finansiranje opštinskih funkcija. U Tuzlansko-podrinjskom kantonu već su izgrađeni zakonski mehanizmi po kojima nerazvijenim opštinama pripadaju i odgovarajuća dopunska sredstva za njihovo funkcionisanje, jer im linearno utvrđen procenat, jednak za sve opštine, nije bio dovoljan. Ovakav pristup treba dalje razrađivati, teret obaveza što ravnomjernije raspoređivati i tako stvarati uslove da građani ostaju i u Čeliću, i u Sapni, i u Teočaku i da trajno vezuju svoju sudbinu za te opštine. Time se smanjuje pritisak na Tuzlu i obezbjeđuje skladniji demografski razvoj Kantona. Na isti način trebalo bi uspostavljati odnose Federacije sa kantonima, s tim što bi te mehanizme trebalo usavršavati i razrađivati na bazi nekih naših domaćih, ali i evropskih iskustava. Na toj osnovi mi ćemo i uraditi klasifikaciju razvijenosti opština, s ciljem da pronademo kriterije za skladan i ravnomjeran razvoj čitavog Kantona, održati ali i popravljati njegovu demografsku sliku.

Odgovornost je Države i Federacije da uspostavlja zakonsku regulativu i da osigura njenu dosljednu primjenu kako bi se obezbijedili što usklađeniji odnosi među kantonima i njihov ravnomjeran razvoj. Usklađivanje odnosa unutar kantona i jačanje mehanizama u Državi koji čuvaju poziciju kantona zajednički je zadatak. **Neophodno je te odnose stalno usklađivati, otvorena pitanja i dileme efikasno rješavati i uspostavljati čvršće pravne mehanizme koji će isključivati svaku mogućnost opstrukcije i autonomišenja unutar kantona i centralizacije i unitarizacije na nivou Federacije i BiH.** To su, naravno, osjetljiva pitanja ustavno-pravnog

ustrojstva ove zemlje koja se još uvijek politiziraju i ostavljaju otvorenim, uglavnom, radi ciljeva koji ne idu u prilog Bosni kao državi.

I na kraju postavlja se pitanje:

Kako dalje?

Umjesto nekih preciznijih odgovora, za ovu priliku navodimo samo globalna strateška opredjeljenja Skupštine i Vlade Tuzlansko-podrinjskog kantona:

- jačanje svih državnih institucija i stvaranje uslova za ulazak Bosne i Hercegovine u ravnopravno članstvo Evropske unije,
- obezbjeđenje potrebnih uvjeta i odgovarajućeg ambijenta za privlačenje stranog kapitala na Kanton pa i u Bosnu i Hercegovinu,
- zaustavljanje i sanacija šteta prouzrokovanih nekontrolisanom eksploatacijom slane vode. Rješenje je otvaranje Rudnika soli "Tetima" na Majevici, odnosno zatvaranje Rudnika soli Tušanj,

- balansirani razvoj čitavog teritorija Tuzlansko-podrinjskog kantona i obezbjeđenje uslova za brže zapošljavanje omladine,
- otvaranje prostora za nove poslovne inicijative na bazi već započelih istraživanja,
- proizvodnja hrane, (do sada zapostavljan segment privrede), u našoj novoj razvojnoj politici dobija odgovarajuće mjesto,
- kvalitetnije vodosnabdijevanje većine opština TPK,
- kvalitetna ekološka zaštita vode, tla i zraka,
- koridor broj 5 je najveći prioritet BiH pa i TPK,
- jačanje međuregionalne saradnje,
- pravedno rješenje statusa Brčko: Brčko u Federaciji ili Brčko u Bosni i Hercegovini, kao najopterećeniji izbjegličkim bremenom, TPK s pravom očekuje širu međunarodnu pomoć u zbrinjavanju izbjeglica i njihov povratak kućama.

Gradačac